

Jean W. SEDLAR, *East Central Europe in the Middle Ages, 1000-1500*, (University of Washington Press, Seattle and London, 1994., str. 556)

U kontekstu naraslog interesa američke i uopće međunarodne publike za probleme prostora na kojem se do 1990. prostiralo "komunističko carstvo", američki je nakladnik *University of Washington Press* pokrenuo cijelu seriju djela pod nazivom *A History of East Central Europe*. U okviru te serije, djelo je Jean W. Sedlar treći svezak od ukupno njih deset što su već ugledali svjetlo dana, ili se njihov izlazak iz tiska upravo očekuje. Cijela je serija koncipirana, pod uredničkom palicom Petera F. Sugara i Donalda W. Treadgolda, na takav način da zadovolji potrebe šire čitateljske publike, što znači da se radi o djelima koja nemaju namjeru pokretati nove probleme i tražiti odgovore na njih, već informirati čitatelja o stanju istraženosti pojedinih problema na temelju već postojeće historiografije. S takvom namjerom knjige su radjene u načelu bez znanstvenog aparata, a za one koji imaju želju dublje ući u pojedinačne probleme na kraju svakog djela priredjen je bibliografski esej, s uputama na temeljna povijesna djela za svaku od današnjih zemalja koje su pokrivene razglabanjem, odnosno s uputama na najvažnija djela koja se bave određenim problemima. Autori su pojedinih djela uglavnom poznati specijalisti za područja "istočno od njemačke granice", pa tako na tom popisu, pored već spomenutih glavnih urednika, nailazimo na imena kakva su, primjerice, Imre Boba, Charles i Barbara Jelavich i Ivo Banac, dakle ona imena koja su dobro poznata svakomu tko je u rukama imao recentnije periodične publikacije posvećene istraživanju povijesnih problema prostora koji se ovdje označuje kao "Središnja-istočna Europa".

Sam, pak, izloženi materijal rasporedjen je u ukupno 15 poglavlja koncipiranih po problemskom načelu (1. *Rane migracije*, 2. *Stvaranje država*, 3. *Monarhije*, 4. *Plemstvo i zemljoposjednici*, 5. *Seljacii, pastiri, kmetovi i robovi*, 6. *Gradovi i njihovo pučanstvo*, 7. *Religija i crkve*, 8. *Umijeće i praksa ratovanja*, 9. *Vlasti*, 10. *Zakoni i pravo*, 11. *Trgovina i novac*, 12. *Vanjski poslovi*, 13. *Etnicitet i nacionalizam*, 14. *Jezici i književnosti*, 15. *Obrazovanje i pismenost*) uz tri Dodatka (I. *Kronologija važnijih događaja*, II. *Popis monarha /samo onih koji su u djelu spomenuti/, III. *Ekvivalenti mjesnih imena za gradove i naselja*), te već spominjani *Bibliografski esej*. Knjiga je opskrbljena uporabljivim *Kazalom*, te trima zemljovidima (1. *Istočna-središnja Europa i susjedne zemlje, 1994*, 2. *Države istočne-središnje Europe oko 1250.*, 3. *Države istočne-središnje Europe oko 1480.*).*

Ukoliko se djelo Jean W. Sedlar ocjenjuje iz kuta koncepcije cijele serije, onda se slobodno može reći kako je ono uspjelo. Napisana informativno i pregledno, knjiga pruža obilje relevantnih informacija, uz balans izloženog materijala koji je odredjen prije svega razinom razradjenosti odredjenih problema unutar cijela mnoštva malih nacionalnih historiografija. U tome kontekstu valja odmah upozoriti na problem hrvatske historiografije, čije se sve slabosti ponajbolje očituju kada čovjek uzme u ruke jedno ovakvo djelo. Naime, što reći kada se u *Bibliografskom eseju* kao jedina djela o hrvatskoj srednjovjekovnoj povijesti na svjetskim jezicima mogu navesti djela S. Guldescua (*History of Medieval Croatia*) iz 1964., F. Šišića (*Geschichte der Kroaten*) iz 1917. te zbornik što su ga u dva sveska 1964. i 1970. uredili Francis H. Eterovich i Christopher Spalatin (*Croatia: Land, People, Culture*). Poražavajuće

stanje prezentacije rezultata hrvatske historiografije postaje još jasnije pogleda li se popis periodičnih publikacija (časopisa) što se na svjetskim jezicima izdaju u zemljama obuhvaćenim ovim djelom. Na tom se popisu mogu naći brojni naslovi iz Bugarske, Poljske, Rumunjske, Albanije, Mađarske, Srbije itd., ali niti jedan iz Hrvatske. Ništa bolja nije ni situacija sa specijalnim studijama objavljenim u takvim, ili svjetskim povijesnim periodičnim publikacijama. I tu ćemo se bezuspješno truditi tražeći bar poneku studiju naših povjesničara na kojemu od svjetskih jezika, kojom bi se čitatelju izvan hrvatskog govornog područja predočio bar djelić bogatstva i zanimljivosti naše povijesti.

Sa svim tim na umu nije nikakvo čudo što onda Jean W. Sedlar može napisati (str. 15-17) kako je središte prve hrvatske državne tvorbe bilo na istarskom poluotoku, kako je ta državna tvorba priznavala vrhovništvo Bizanta od druge polovice VII. st., a pod franačko vrhovništvo došla nakon što je Karlo Veliki porazio Avare! Takvih pogrešnih tvrdnji i loše izvedenih, odnosno nelogičnih zaključaka o hrvatskoj, kao i o povijestima drugih naroda, moglo bi se u ovoj knjizi naći podosta, no najveći dio krivnje za to pada ipak na povjesničare na čijim se rezultatima rada (u hrvatskom slučaju ispravnije bi bilo reći nerada) ova knjiga temelji. Iluzorno je, naime, očekivati kako će povjesničari diljem svijeta sjesti i učiti ionako komplicirani hrvatski jezik samo zato kako bi se bolje upoznali s našom poviješću. Želimo li da bilo tko osim nas samih dozna nešto o našoj prošlosti, moramo se potruditi i rezultate predočiti u komunikacijskom mediju (jedan od svjetskih jezika) i na način (metodologija istraživanja i predočavanja dobijenih rezultata) koji vladaju u civiliziranu svijetu. Opravdanje kako se to dosada nije radilo jer da "van" ne postoji interes za naše povijesne teme bjelodano pada u vodu kada se vidi gdje su svoje radove objavljivali mađarski, rumunjski ili bugarski povjesničari.

No, uza sve rečeno valja ipak dodati kako se djelu Jean W. Sedlar, kao i cijelom nizu kojega je ono tek dio, mogu i moraju staviti i vrlo ozbiljne zamjerke. Te se zamjerke odnose u prvom redu na prostorno-povijesni koncept nazvan "Srednja-istočna Europa". Onako kako se on koristi u ovoj prigodi to nije ništa drugo do novo ime za zemlje nekadašnjeg "Varšavskog ugovora" (dakako, bez bivšega SSSR), kojima je pridružen i prostor bivše Jugoslavije kao zemlje koja je također spadala u "socijalistički lager". Riječ je, zapravo, o tomu da je kod takvoga koncipiranja povijesnoga prostora naprosto hipertrofirana važnost političkih podjela nastalih u razdoblju nakon kraja II. svjetskog rata. Posljedica je toga mehaničko spajanje povijesno nespojivih zaokruženih uljudbenih cjelina. U tom je kontekstu dovoljno navesti samo primjer Bugarske i Srbije, kao zemalja koje su sve do pada pod tursku okupaciju tvorile dio uljudbenoga sustava što ga engleski povjesničar ruskoga podrijetla D. Obolensky, naziva zgodno skovanim terminom "bizantska zajednica naroda" (*Byzantine Commonwealth*). Mehaničko uključivanje i te dvije zemlje u prostor "središnje-istočne Europe" naprosto čini nemogućim jasno uočavanje strukturalnih kompatibilnosti brojnih malih srednjovjekovnih društava na ovome prostoru, što je inače nedvojbeno i u historiografiji, prije svega onoj mađarskoj, već davno uočena činjenica. Tek uz otklanjanje ovakvoga propusta bilo bi moguće i poželjno progovoriti o srednjovjekovnoj povijesti "središnje-istočne Europe" na pravi način.

Mladen Ančić